

Anita SMYK* (UPH w Siedlcach, Polska)

Sprawozdanie z Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej pt. „Reformacja z perspektywy 500 lat. Dzieje-Kultura-Społeczeństwo”

Dnia 8 listopada 2017 roku w sali Rady Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach odbyła się konferencja naukowa pt. „Reformacja z perspektywy 500 lat. Dzieje-Kultura-Społeczeństwo”, zorganizowana przez Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych UPH w Siedlcach, Studenckie Koło Naukowe Historyków im. gen. W. Andersa i Niezależne Zrzeszenie Studentów UPH. Wydarzenie swoim patronatem objął Kościół Ewangelicko-Augsburski w Rzeczypospolitej Polskiej, a partnerem naukowej sesji był portal Luteranie.pl.

Konferencję poprowadził prof. dr hab. Marek Wagner. Uczestnicy wysłuchali 8 referatów. Prelegenci reprezentowali różne ośrodki naukowe: Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Uniwersytet w Białymstoku oraz Deutsche Comeniusgesellschaft.

Prelegenci, zajmujący się szeroko pojętą tematyką reformacji, poruszyli wiele zagadnień i przedstawili wyniki prowadzonych przez siebie badań naukowych dotyczących reformacji, jej wpływów na kulturę, społeczeństwo i dzieje.

Konferencję otworzył prof. dr hab. Marek Wagner referatem pt. „Bracia Berens. Wkład w historię polskiego luteranizmu w XVII wieku”. Przedstawił pochodzącą z Danii luterzańską rodzinę Berens, która żyła w XVI wieku na terenie Prus Książęcych i miała chłopskie bądź burżuazyjne pochodzenie. W połowie XVII wieku czterej bracia – Jan, Jakub, Jerzy i Paweł służyli w armii Rzeczypospolitej Obojga Narodów i dzięki posiadanym kompetencjom i królewskiej opiece osiągnęli w wojsku wysoką pozycję.

Następnie wystąpiła prof. dr hab. Teresa Chynczewska-Hennel z referatem pt. „Piotr Skarga -Szermierz kontrreformacji wobec innych wyznań”. Przedstawiła Piotra Skargę jako jezuickiego teologa, kaznodzieję, hagiografa, katolickiego polemistę, jednego z największych prozaików polskiego renesansu. Dzięki legendzie historyczno-literackiej z czasów rozbiorów Rzeczypospolitej Obojga Narodów, która przetrwała do dziś, stał się on symbolem wielkiego księdza-patrioty. Profesor Chynczewska-Hennel przedstawiła inną twarz Piotra Skargi, jako nietolerancyjnego i żądnego krwi dysydentów. W kolejnym referacie pt. „Reformacja jako inspiracja

* Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych, anitasmyk@op.pl.

do reform Kościołów Wschodnich w Rzeczypospolitej” dr hab. Dorota Wereda prof. UPH zaprezentowała Reformację jako zjawisko wpływające na przemiany Kościołów Prawosławnego i Unickiego w wielowyznaniowym państwie polsko-litewskim. Dr hab. Wereda przybliżyła inicjatywy edukacyjne, a przede wszystkim przygotowanie tłumaczeń Biblii i tekstów liturgicznych na języki słowiańskie. Podkreśliła również fakt, że pod wpływem Reformacji powstała nowa jakość relacji i więzi społecznych w społeczeństwie Kościoła Prawosławnego Rzeczypospolitej Obojga Narodów.

Dr hab. Jarosław Cabaj prof. UPH przedstawił referat pt. „Unia brzeska – jedność Kościoła i integracja państwa? Wybrane zagadnienia”. W swoim wystąpieniu podjął problematykę jedności Kościoła i integracji państwa, które to były najważniejszym motywem działania przyświecającym inicjatorom zawarcia unii. Zdaniem prelegenta unia brzeska w znacznym stopniu była dziełem zakonu jezuitów, kojarzonym z Kościołem reformowanym i wzmacnianym przez realizację postanowień soboru trydenckiego. Zwrócił uwagę na aspekt regionalny unii kościelnej. Siedlce położone są w pobliżu terenów zamieszkałych przez wyznawców obrządku wschodniego, w XIX w. doświadczonych prześladowaniami ze strony rosyjskich władz zaborczych. Jarosław Cabaj stwierdził, że unia brzeska nie przyniosła ani trwałego zjednoczenia kościołów, ani integracji państwa. Wzrastały antagonizmy społeczno-ekonomiczne i narodowe. Podkreślił, że idea była słuszną, zabrakło wykonania. Unia nie dostała wsparcia państwa ani duchowieństwa łacińskiego. Kościół unicki nie miał też wsparcia rusińskich sfer magnackich. Jeżeli ci decydowali się na zmianę wyznania to w XVII wieku wybierali obrządek łaciński. Ukształtowała się opinia, że Kościół unicki jest chłopski (rusiński), łaciński natomiast – pański (polski). Te podziały przetrwały i utrwaliły się na terenie Podlasia nadbużańskiego. Były tam obecne jeszcze w XIX wieku.

Dr Manfred Richter w referacie pt. „Jan Amos Komenski i jego relacje z polskimi luteranami w I połowie XVII w.” przedstawił sylwetkę wybitnego czeskiego pedagoga, filozofa, reformatora i myśliciela protestanckiego, seniora braci czeskich. W latach 1628-1656 (z przerwami na wyjazdy do Anglii, Siedmiogrodu i Elbląga) Jan Amos Komeński mieszkał i pracował w Lesznie, gdzie był profesorem w gimnazjum i umożliwił dzieciom z luterkańskich rodzin pobieranie nauki. Utrzymywał kontakty i korespondował z luterkańskimi intelektualistami ze Śląska, Moraw, Gdańska, Poznania i miast w Prusach Królewskich. Poświęcił się działalności wychowawczej, układaniu i wydawaniu podręczników, opracowywaniu zagadnień dydaktycznych. Stworzył system jednolitego szkolnictwa. Brał udział w przygotowaniu zjazdu Innowierców, organizowanego przez Bogusława Radziwiłła. Uczestniczył w dyspucie teologicznej, będącej próbą pojednania pomiędzy katolikami i protestantami. Dzięki swoim wielu podróżom miał szerokie kontakty i prowadził korespondencję z wieloma intelektualistami luterkańskimi.

Po przerwie kawowej referat pt. „Oficerowie – protestanci w siłach zbrojnych Rzeczypospolitej w połowie XVII wieku” przedstawił prof. dr hab. Mirosław Nagielski. Zwrócił w nim uwagę na fakt, iż wyznanie inne niż rzymskokatolickie służących w armii oficerów i żołnierzy nie ułatwiało im awansu. Podkreślił też, że badania dotyczące wyznania oficerów służących w XVII wieku w polskiej armii są bardzo ograniczone.

Następnie wystąpiła mgr Marta Czerwieńiec-Ivasyk z referatem pt. „Pastor Ludwik Behrens – filar ewangelików nowodworskich w XIX w.” Przedstawiła historię

ewangelickiej parafii w Nowym Dworze Mazowieckim, powstałej w końcu XVIII wieku. W 1775 roku mieszkało tam 47 osób pochodzenia niemieckiego. W związku z napływem na te obszary kolonistów w 1782 roku wymuszono utworzenie gminy ewangelickiej, a rok później zatrudniono pierwszego pastora.

Dr Sergiusz Leończyk referatem pt. „Polscy protestanci na Syberii XIX-XXI w.” zapoznał słuchaczy z problematyką polskich protestantów na terenie Południowej Syberii. W guberni jenißejskiej w XIX i XX wieku powstały dwie wsie założone przez polskich protestantów z Wołynia, którzy przyjechali w ramach agrarnej kolonizacji Syberii. Pierwsza wioska Aleksandrówka powstała w 1896 roku, druga – Znamienka, dopiero po II wojnie światowej i większość jej mieszkańców stanowili przesiedleńcy Aleksandrówki. Mieszkańcy tej wsi do dziś są w większości wyznawcami Kościoła baptystów. Nabożeństwa odbywają się po polsku, rosyjsku i niemiecku. W Znamience działa polonijna organizacja i szkołka sobotnio-niedzielną języka polskiego.

Po wystąpieniach prelegentów uczestnicy konferencji wymieniali się spostrzeżeniami dotyczącymi swoich wystąpień, a do dyskusji i komentarzy włączali się również pracownicy naukowcy, doktoranci i studenci Instytutu Historii i Stosunków Międzynarodowych. Poziom konferencji był wysoki. Uczestnicy pokazali doskonałe merytoryczne przygotowanie i świetną znajomość warsztatu historyka. Nie ulega wątpliwości, że konferencja przyniosła wymierny efekt w postaci pogłębionej dyskusji dotyczącej podstaw i problemów badań naukowych. Dyskutanci podkreślali jak ważne i aktualne w dzisiejszym świecie są doświadczenia z przeszłości.